

**Perspektywy wprowadzenia
modelu asygnaty
podatkowej do polskiego
systemu finansowania kościołów
i innych związków wyznaniowych**

Spis treści

WSTĘP	11
ROZDZIAŁ I	
Fundusz Kościelny	15
1. Zarys ewolucji systemu finansowania kościołów i innych związków wyznaniowych na ziemiach polskich od średniowiecza do połowy XX w.	15
2. Analiza przepisów oraz przedstawienie skutków obowiązywania Ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego	25
2.1. Przejęcie przez państwo dóbr martwej ręki.	25
2.2. Poręczenie proboszczom posiadania gospodarstw rolnych	29
2.3. Utworzenie Funduszu Kościelnego	35
2.4. Skutki obowiązywania ustawy – skala nacjonalizacji i wynik rewindykacji	37
3. Ewolucja celów Funduszu Kościelnego.	42
3.1. Opłacanie składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne osób duchownych.	44
3.2. Dofinansowanie konserwacji i remontów zabytkowych obiektów sakralnych.	48
3.3. Wspomaganie kościelnej działalności społecznie użytecznej	50

4. Struktura organizacyjna Funduszu Kościelnego	51
5. Wydatkowanie środków Funduszu Kościelnego w latach 1950–2018	56
5.1. Wydatkowanie środków Funduszu w latach 1950–1989	56
5.2. Wydatkowanie środków Funduszu w latach 1990–2018	75
6. Próby likwidacji Funduszu Kościelnego	88

ROZDZIAŁ II

Wybrane aspekty finansowania pozytywnego wspólnot religijnych w niektórych krajach europejskich	93
1. Jakim mechanizmem finansowania kościołów i innych związków wyznaniowych zastąpić Fundusz Kościelny?	93
2. Czechy – restytucja dóbr kościelnych i wycofanie się z finansowania wspólnot religijnych	96
2.1. Okoliczności historyczne nacjonalizacji dóbr kościelnych i ich restytucji	96
2.2. Aktualne rozwiązania prawne w zakresie złagodzenia krzywd majątkowych kościołów i innych związków wyznaniowych	99
2.3. Ocena czeskiej koncepcji restytucji dóbr kościelnych i przyznania rekompensaty kościołom i innym związkom wyznaniowym oraz jej recepcji w Polsce	102
3. Obligatoryjny podatek kościelny na wzór niemiecki (<i>Kirchensteuer</i>)	107
3.1. Okoliczności powstania i podstawa prawna podatku kościelnego	107
3.2. Charakter podatku kościelnego	109
3.3. Podmiot podatku kościelnego	111
3.4. Podstawa opodatkowania.	114
3.5. Wymiar i pobór podatku kościelnego.	116
3.6. Wspólne opodatkowanie małżonków w konstrukcji podatku kościelnego	118
3.7. Ocena podatku kościelnego oraz możliwości jego recepcji w Polsce	120

4. Hiszpański model asygnaty podatkowej	125
4.1. Umowa konkordatowa z 1979 roku regulująca kwestie ekonomiczne w relacjach państwo-Kościół	125
4.2. Konstrukcja prawna hiszpańskiego modelu asygnaty podatkowej	129
4.3. Zalety i wady hiszpańskiego modelu asygnaty podatkowej	132
5. Model asygnaty podatkowej w wariantcie włoskim	136
5.1. Geneza włoskiego systemu finansowania związków wyznaniowych	136
5.2. Konstrukcja prawna asygnaty podatkowej w wariantcie włoskim	137
5.3. Skutki ekonomiczne.	141
5.4. Zalety i wady włoskiego modelu asygnaty podatkowej . . .	143
6. Recepcja modelu asygnaty podatkowej na Węgrzech.	148
6.1. Finansowanie związków wyznaniowych na Węgrzech – rys historyczny.	148
6.2. Model asygnaty podatkowej w wariantcie węgierskim	150
6.3. Zalety i wady węgierskiego modelu asygnaty podatkowej	152
7. Projekt ustawy o zmianie ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania oraz niektórych innych ustaw z 25 lipca 2013 r.	156
7.1. Informacje wstępne	156
7.2. Konstrukcja prawna obywatelskiego odpisu podatkowego	157

ROZDZIAŁ III

Ocena konstytucyjności funkcjonowania Funduszu Kościelnego, jego likwidacji oraz implementacji modelu asygnaty podatkowej w Polsce	163
1. Ocena funkcjonowania Funduszu Kościelnego	163
1.1. Fundusz Kościelny a bezstronność światopoglądowa władz publicznych.	165

1.2. Fundusz Kościelny a wolność sumienia i religii	180
2. Ocena idei likwidacji Funduszu Kościelnego	187
2.1. Czy na likwidacji można poprzestać?	190
2.2. Konstytucyjny model układowego trybu regulacji stosunków państwa z kościołami i innymi związkami wyznaniowymi.	198
3. Ocena wybranych szczegółowych rozwiązań hiszpańskiego, włoskiego i węgierskiego modelu asygnaty podatkowej w świetle Konstytucji.	209
3.1. Beneficjenci asygnaty podatkowej oraz podatnicy uprawnieni do korzystania z niej	209
3.2. Wysokość asygnaty podatkowej, sposób tworzenia jej budżetu oraz cele, na jakie mogą zostać wykorzystane środki z niej pochodzące	219
3.3. Okres przejściowy	222
3.4. Kwestia autonomii informacyjnej podatników.	225
4. Ocena projektu ustawy o zmianie ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania oraz niektórych innych ustaw z 2013 r.	232

ROZDZIAŁ IV

Komunikacja strategiczna	237
1. Uwagi wprowadzające	237
CZĘŚĆ I. Zastąpienie Funduszu Kościelnego innym instrumentem finansowania kościołów i innych związków wyznaniowych ze środków publicznych	
1. Argumenty natury konstytucyjnoprawnej	239
2. Argumenty ekonomiczne	248
3. Analiza korzyści i zagrożeń, jakie niesie zastąpienie Funduszu Kościelnego innym instrumentem finansowania kościołów i innych związków wyznaniowych ze środków publicznych	250
3.1. Korzyści i zagrożenia z perspektywy państwa	250
3.2. Korzyści i zagrożenia z perspektywy Kościoła katolickiego oraz innych kościołów i związków wyznaniowych.	254
3.3. Korzyści i zagrożenia z perspektywy społeczeństwa.	257

CZĘŚĆ II. Wprowadzenie asygnaty podatkowej
do polskiego systemu finansowania kościołów i innych
związków wyznaniowych ze środków publicznych

1. Argumenty natury konstytucyjnoprawnej	260
2. Argumenty ekonomiczne	268
3. Analiza korzyści i zagrożeń, jakie niesie ze sobą wprowadzenie asygnaty podatkowej do polskiego systemu finansowania kościołów i innych związków wyznaniowych ze środków publicznych	273
3.1. Korzyści i zagrożenia z perspektywy państwa	273
3.2. Korzyści i zagrożenia z perspektywy Kościoła katolickiego oraz innych kościołów i związków wyznaniowych.	282
3.3. Korzyści i zagrożenia z perspektywy społeczeństwa.	286
ZAKOŃCZENIE	293
SPIS TABEL	297
BIBLIOGRAFIA	299